

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Bir Öğretim Yöntemi: Dramatizasyon

Ramazan SEVER (*)

Elvan YALÇINKAYA (**)

Fatma MAZMAN (***)

Özet: Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin, çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgileri özümsemeleri ve bu bilgilerden sonuç çıkarmaları esastır. Sosyal bilgiler dersinin bu özelliğinden dolayı, bu dersin öğretiminde, salt bilgiyi veren yöntemlerden daha ziyade bilgiyi beceriye dönüştürücü ve bilgiyi benimsetici öğretim yöntemlerinin kullanılması gereklidir. Kuşkusuz bu yöntemlerden biri de dramatizasyondur. Dramatizasyon, sosyal bilgiler dersinin amaçlarını yerine getirebilmesi için öğrenciyi aktif, öğrenmeyi kalıcı kılan, öğrencilerin ilgisini çeken ve zevkli bir öğrenme ortamı oluşmasına yardım eden etkili bir öğretim yoludur.

Bu çalışmada, dramatizasyon yöntemi bütün yönleriyle ele alınarak, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının önemi ve etkileri ortaya konulmuştur. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde kullanılacak bazı drama örnekleri de sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretme, Aktif Öğrenme, Yöntem, Dramatizasyon

An Effective Teaching Method at Studies Teaching: Dramatization

Abstract: It is main that students assimilate knowledge they obtain from different resources and draw a conclusion from this knowledge at social studies lessons. Because of this property of social studies lessons, it is necessary to use the method transforming knowledge to ability and selling students on knowledge rather than the method giving pure knowledge. Definiety, one of this method is dramatization. Dramatization is an effective way of teaching that make student active and learning permanent, arouse students' interest and supply an enjoyable learning atmosphere to assume aim of social studies lessons.

In this study, dramatization method has been looked over within all properties, the importance and effect of using this method at social studies learning has been pointed out. Otherwise, some drama examples that can be used at social studies lessons has been offered.

Key Words: Social Studies, Teaching, Active Learning, Method, Dramatization

*) Doç. Dr., Atatürk Üniv., Kazım Karabekir Eğitim Fak., İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Üyesi.

***) Atatürk Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Doktora Programı Öğrencisi.

****) Atatürk Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Doktora Programı Öğrencisi.

I. Giriş

Yöntem, hedefe ulaşmak, bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek için önceden belirlenmiş bilinçli olarak seçilen ve izlenen en kısa, en doğru, en güvenilir ve düzenli yol (Demirel, 2007: 80, Binbaşoğlu, 1981: 87) olarak tanımlanmıştır. Eğitimde yöntem kavramı ele alındığında ise, öğrencilere yeni davranışları kazandırma işleminin nasıl gerçekleşeceği konusu karşımıza çıkmaktadır. Eğitim hedeflerinin gerçekleşmesi ancak uygun olan yöntemin seçilmesiyle sağlanabilir. Sınıf içinde öğrenme-öğretme sürecinin etkili olabilmesi uygun yöntemlerin seçilmesiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle öğretmenlerin yöntem konusunda seçici olabilmesi onların çok farklı yöntemleri tanımaları ve kullanabilmeleri ile mümkündür (Demirel, 2007: 80). Kuşkusuz etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrenciyi merkeze alan ve aktif kılan öğretim yöntemlerine ağırlık verilmelidir.

Sosyal bilgiler öğretiminde, anlatım, soru-cevap, tartışma, gezi-gözlem, beyin fırtınası, örnek olay, demonstrasyon (gösterip yaptırma), problem çözme ve dramatizasyon gibi çeşitli öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu öğretim yöntemlerinden öğrencilerin aktif olarak derse katılımlarını sağlayan, derse ilgilerini artıran öğrenme ortamını zevkli ve eğlenceli hâle getiren dramatizasyon yöntemi¹ sosyal bilgiler dersi için oldukça etkili ve önemlidir. Bunun yanında sosyal bilgiler derslerinde bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanla ilgili davranışların kazandırılması esas olduğundan dramatizasyon yönteminin uygulanması öğrenmeyi bütünlük kılması bakımından da oldukça önemlidir.

II. Dramatizasyon Yönteminin Tanımı ve Yararları

Dramatizasyon, çağdaş öğretim sistemleri arasında son yıllarda sıklıkla yer alan bir yöntemdir (Üstündağ, 1988: 12). Dramatizasyon kavramı, eğitim programlarında bir öğretim yöntemi olarak yer almakta olup son yıllarda *eğitimde drama* ve *yaratıcı drama* kavramları da kullanılmaktadır. Dramatizasyon çalışmaları her yaştaki öğrencinin, sevecek, zevkle ve ilgiyle katıldığı etkili öğretim yöntemlerindedir.

Dramatizasyon yöntemi, çeşitli öğretim ve öğrenim amaçları için, kendiliğinden meydana gelen, hazırlıksız, yaşam tecrübelerinin aslına benzer, canlı sunuşlarını gerçekleştirme yöntemidir. Bir başka deyişle, birtakım durum ve olayların, hareket, konuşma, taklit gibi öğelerden yararlanarak hayali bir ortam içinde canlandırılmasıdır (Hesapçioğlu, 1997: 218).

Önder (1999: 31)'e göre, özel olarak düzenlenen yaşantıları somut bir şekilde hissetme yolu ile sosyal, evrensel ve soyut kavramların, tarih ve edebiyat gibi konuların canlandırılarak anlamlı hale getirildiği, öğrenildiği bir öğretim yöntemidir. Bu öğretim

1) Dramatizasyon yöntemi, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaratıcı drama, Almanya'da okul oyunu ya da oyun ve etkileşim, dramayı eğitim süreçlerinde kullanmada en deneyimli ülke olan İngiltere'de eğitimde drama, Türkiye'de ise yaratıcı drama kavramları kullanılmaktadır (San, 1996). Görüldüğü gibi drama farklı şekillerde tanımlandığı gibi farklı kavramlar (yaratıcı drama, eğitimde drama gibi) ile de ifade edilmektedir. Bilimsel araştırmalar, makaleler ve MEB sosyal bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitaplarında daha çok dramatizasyon kavramı kullanılmakta olup bu makalede de dramatizasyon kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

yöntemi; anlamayı, acıma duygusunu, farkındalığı ve başkalarına saygıyı artıran, çeşitli karakterleri ve davranışları tekrar oynamak yoluyla değerleri ve duyguları araştırmaya aracı olan en önemli sosyal bilgiler öğretim yöntemlerinden biridir (Morris, 2001: 1, Arieli, 2007: 49).

Sosyal bilgiler dersi için dramatizasyon yöntemi, öğrenciyi aktif hâle getirmek ve onun yaşayarak öğrenmesini sağlamak açısından oldukça elverişlidir. Özellikle tarihsel olayları canlandırırken öğrencilerin, geçmişteki insanlar gibi davranmaları, hissetmeleri, onların tarihsel olayların neden-sonuçlarını daha iyi kavramalarını sağlamaktadır (Koç, 1999: 40). Morris (2004), dramatizasyon yönteminin öğrenciler tarafından sosyal bilgiler konularını öğrenmede ve düşünme becerilerini geliştirmede çok faydalı olduğunu belirtmektedir. Öğrenciler eski dünya tarihi ile ilgili konuyu çalışırlar, okuyup senaryoyu canlandırırlar ve hikâye gözler önüne serildiğinde eski zaman ve yerlerde yaşadıklarını hissederler. Öğrenciler geçmişte yaşanan olayları, yerleri ve insanlar hakkındaki bilgileri öğrenmek için yapılandırılmış dramayı kullanarak tarihi olaylarda geçen karakterlerin yerlerine kendilerini koyarlar. Tabii ki bu sayede öğrenciler gelecekteki yaşamları ve yaşayacakları olayları tahmin etme becerilerini de geliştirirler.

Özellikle ilköğretim çağında öğrencinin bir ders boyunca hareketsiz kalması derse olan dikkatinin ve ilgisinin azalmasına neden olmaktadır. Eğitim-öğretimde verimlilik açısından, çocuklarda isteklilik hali oluşturmak, bir başka deyişle onlara sunulanların veya kazanmaları beklenen davranışların *istemeyen yemek* durumuna gelmesini önlemek önemlidir. Bu durumun oluşması; amaç ve konuların, sınıf ortamı ve sınıf mevcudunun uygunluğu vb. birçok etkene bağlı olduğu gibi konuların sunulmuş biçimi, öğretmenin bu konuda sahip olduğu yaklaşım ile de yakından ilgilidir. İsteyerek ve eğlenerek öğrenmeye en uygun yöntemlerden birinin de dramatizasyon olduğu söylenebilir (Ev, 2005: 32).

Morris (2001: 1)'in de belirttiği gibi dramatizasyon sırasındaki karşılıklı etkileşim öğrencilerin anlama düzeylerine katkı sağlar ve böylece düz anlatım yöntemine göre, daha kalıcı bilgiler sağlanmış olur. Öğrenci bu yöntem sayesinde somut yaşantılar kurabilir ve yarattığı bireysel anlamlara göre dünyada yaşanan olgu ve olayları değerlendirebilir (Özcan, 2004: 28).

Sınıf ortamında dramatizasyon yönteminin kullanımı, kişilerin farklı özelliklerinin ortaya çıkarılmasında ve yaratıcılığın desteklenmesinde katkı sağlamaktadır (Bıyık, 2001: 33). Dramatizasyon yoluyla, öğrencilerin benlik algısı olumlu gelişmekte ve buna bağlı olarak da akademik başarı yükselmektedir (Taşkiran, 2005: 64).

Drama etkinlikleri yaşayarak öğrenme ortamı sağladığı için çocuğun ileriki yaşamında karşılaşılabileceği engelleri, deneyimli ve az zararlı atlatmasını sağlar, onu topluma kazandırır ve sosyal kişiliğini belirginleştirir (Akin, 1993: 8). Günümüz eğitim sistemimizde çoğunlukla aktarma yoluyla öğretimin yapıldığı göz önüne alındığında, birçok beceride olduğu gibi bireylerde sosyal becerilerin de uygulama düzeyinde davranışa dönüşmediği görülmektedir. Oysa çocuklar, yaşamı ve çevresini oyun oynayarak öğrenir ve bu yolla toplumsallaşır. Bu bağlamda, dramatizasyon yöntemi bireylere oyun yoluyla, yaparak ve yaşayarak öğrenme olanağı sağladığı için sosyal becerilerin de bu yolla bireylere kazandırılmasında uygun öğretim yöntemlerinden biri olarak görülmektedir (Kaf, 2000: 175).

Yukarıdaki açıklamalar yanında dramatizasyon yönteminin öğrenmedeki diğer faydaları şu şekilde sıralanabilir (Küçükahmet, 1995: 54, Hollingsworth ve diğerleri, 1991: 164, Demirel, 1996: 61, Eğitimci, 1995: 20, Şimşek, 2001: 32, Yalçın, 2005: 75, Arieli, 2007: 50, Lamb, 1978: 10):

- Öğrenciler bizzat katıldıkları ve hoşlandıkları eylemlerden daha fazla tecrübe edinirler.
- Öğrenciler duygu ve düşüncelerini açıklama imkânına sahip olurlar. Utangaç ve içe dönük öğrencilerin bile kendilerini ifade etmelerine olanak sağlar.
- Öğrenciler daha fazla güdülenirler.
- Öğrenciler yüz yüze gelecek gerçek durumlara hazırlanırlar.
- Duygusal öğrenme oluşur ve etkin bir biçimde değerlendirilir.
- İletişim sözden çok hareketlere dayanır.
- Öğrenciler ileride karşılaşabilecekleri olay ve durumlar hakkında ön fikir edinme şansına sahip olurlar.
- Öğrenci baskı ya da işlerinin ters gitmesi gibi olaylar karşısında soğukkanlı olmayı öğrenir.
- Öğrenciye toplumsal durumlarda gösterilecek belli tepkilerde yeni bir içgörü kazandırır.
- Bireyler kendilerini başkalarının yerine koyabilirler.
- Etkili ve dikkatli dinleme yeteneği kazandırır.
- Akıcı konuşmayı geliştirir.
- Dile hâkimiyeti ve iyi ifade yeteneğini geliştirir.
- Bilgilerin etkin kullanımını sağlayarak onları pekiştirir.
- Kişinin kendine olan güvenini artırır.
- Empati yeteneği geliştirir.
- Kişinin yaşamı çok yönlü algılamasını sağlar.
- Anlama yeteneğini ve yaratıcılığı artırır.
- İletişimin daha sağlıklı kurulmasına yardımcı olur.
- Öğrenciler derse daha fazla ilgi duyar.
- Öğrencilerin yazma becerileri ilerler.
- Yaratıcı düşünme, karar verme, iletişim becerileri gelişir.
- Anlamlı tecrübeler sağlayarak kavram öğretiminin gelişimine yardımcı olur.

Drama yönteminin yukarıda ifade edilen faydalarının yanında, bu yöntemin her konuda mutlaka en etkili yöntem olduğunu düşünmek çok yanlış olur (Yurtalan, 2005: 83). Önemli olan öğretmenin öğretim süreci bakımından konuya en uygun yöntem ve tekniği seçip uygulamaya koyabilmesidir. Bunun için öğretmenin, öğretim sürecinde işe koşulan yöntemlerin faydaları yanında sınırlılıklarını da bilmesi son derece önemlidir. Her öğretim yönteminin olduğu gibi dramatizasyon yönteminin de bir takım sınırlılıkları vardır. Bu

sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir (Yaşar ve Gültekin, 2007: 120, Küçükahmet, 1995: 55, Hollingsworth ve diğerleri, 1991: 165):

- Küçük grup ve fazla zaman gerektirir.
- Bazı öğrenciler karakterleri ya da olayı anlatmakta güçlük çekebilir.
- Yetenekli öğrenciler durumu tekelinde bulundurur.
- Öğrenciler rolleri oynarken aşırılığa kaçabilir.
- Çekingen ve konuşma problemi gibi becerileri eksik olan öğrenciler için iyi yöntem değildir.
- Etkinlik öncesinde amaçlar açık bir şekilde belirtilmezse sadece etkinliğe katılanlar için yararlıdır.
- Oyuncuları eleştirme durumu ortaya çıkabilir.

III. Dramatizasyon Yönteminin Uygulanması

Okuldaki bütün eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlanması etkinlikleri daha iyi uygulama fırsatı doğurur. Dramatizasyon yönteminde de planlama, etkinliklerin daha kolay ve anlamlı uygulanmasını sağlar. Sosyal bilgiler dersinde dramatizasyon etkinliklerinin kullanımında öğretmenin dikkatli ve bilinçli hareket etmesi gerekir. Bu konuda, genel olarak, şu basamaklar izlenebilir (Paykoç, 1987: 39, Dirim, 1998: 67):

- Genel amacı, konuyu belirleme.
- Kullanılabilecek araç-gereçleri ve kaynakları hazırlama.
- Etkinliği tanıma- nasıl oynanacağını açıklama.
- Çocuklara değişik roller verme.
- Etkinliği yürütme- yardımcı olma, gözleme.
- Tartışma ile sonuçlandırma.

Dramatizasyon yöntemi, bir derste, tek başına, dersin tek yöntemi olmaktan çok destekleyici, pekiştirici nitelikte olmalıdır. İşleniş-etkinlikler bölümüne canlandırılacak olay yazılabilir ya da yapılacak işler sıralanabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus planlama kısmında dramatizasyon yönteminin amaç olarak alınmaması, araç-yöntem olarak değerlendirilmesidir. Planlamada öğretmen rolü canlandırabilecek öğrencilerin listesini gösterebilir. Bu liste esnek olmalıdır. Ayrıca öğretmen rol ve oyununun yaratıcılığı geliştirmeye yönelik etkinlikler olduğunu ve uygulama esnasında rollerin ve oyunun değiştirilebileceğini ve geliştirilebileceğini düşünerek planın uygulanması hususunda esnek davranmalıdır.

Dramatize edilmek için seçilen hikâyeye, kısa ve hareketli olmalıdır. Öğretmen hikâyeyi okur; çocuklar dramatize etmek istiyorlarsa, karakterleri paylaşırlar. Hikâyedeki sözleri aynen tekrar etmeden, kendi ifadeleriyle bazen de değiştirerek canlandırırılar (Oğuzkan ve Oral, 2001: 146).

Öğrenciler gösterilere, düzenleyip oynadıkları oyunlara hiç çekinmeden çaba harcarlar. Derste sürekli *konuşmayın, gürültü yapmayın* gibi uyarı ve buyrukların çocuk için bir

anlamı yoktur. Sınıfta düzeni sağlamanın yolu, çok değişik öğrenme-öğretme etkinliklerine yer vermektir. Bunun için öğrenci merkeze alınmalı, yani etkinliklerin pek çoğunda onun yapıp etmesi sağlanmalıdır (Sönmez, 1997: 173). Bir ünitenin dramatisasyon etkinlikleri geliştirilirken mutlaka sınıftaki farklı yetenekler de gözden geçirilmelidir (Lamb, 1978: 9).

Bir dramanın gerçekleştirilmesi için, grup içinde daha küçük gruplarla tartışarak fikir alışverişi yapma, değerlendirme, tartışma, yargılama, eşleştirme gibi düşünsel boyutta çalışmalar yapılması gereklidir (Okvuran, 1993: 30). Rol oynama senaryoları başka öğrenciler tarafından da tekrar canlandırılabilir. Sonuçta katılımcılar aynı temel senaryo için farklı davranış, yaklaşım ve anlayışa sahip olurlar. Öğrenciler farklı geçmişten geldikleri ve farklı deneyimlere sahip olduklarından olayları farklı görür ve anlarlar. Bu sebeple herkesten aynı oyunu üretmeleri beklenemez (Arieli, 2007: 49).

IV. Dramatisasyon Teknikleri

Yöntem, hedefe ulaşmak, bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek için önceden belirlenmiş bilinçli olarak seçilen ve izlenen en kısa, en doğru, en güvenilir ve düzenli yol olarak tanımlanırken teknik ise, herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için başvurulması gereken beceri, işlem ya da yol olarak tanımlanmaktadır. Yöntem ve teknik sözcükleri kimi durumlarda birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak teknik sözcüğünün yöntem sözcüğüne göre daha dar kapsamlı bir anlamı içerdiği ileri sürülmektedir (Demirel, 2007: 80, Binbaşoğlu, 1981: 87, Yaşar ve Gültekin, 2007: 119). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde öğretim yöntemi olarak kullanılan dramatisasyonun kullanımını somutlaştıran teknikler de bulunmaktadır. Bu teknikler şu şekilde sıralanabilir:

A. Rol Oynama: Dramatisasyon yönteminin önemli bir bölümünü rol oynama oluşturur. Bir oyunda rol oynamak oyundaki bir karakterin duygularını, düşüncelerini canlandırmak demektir (Drama, 1999: 16). Konuşmayı gerektiren rol oynama sırasında çocuk, ses yüksekliği, diksiyon, telaffuz gibi konuşulan dilin unsurlarını ve konuşma sırasını bekleme, dinleme, başkasının sözünü kesmeme gibi iletişim unsurlarını doğrudan doğruya çalışmıştır. Rol oynamanın diğer bir yararı, o roldeki kişi ile empati kurabilmek için gerekli olan, kendini diğer kişinin yerine koyabilme becerisinin kazanılması olabilir (Önder, 1999: 138).

Rol oynama tekniği zaman alıcı olmakla birlikte, yüksek düzeyli doyum sağlayan, kişinin kendini ifade etmesinde etkili bir teknik olduğu söylenebilir (San ve Güleriyüz, 2004: 117). Bu teknik tarihsel ve sosyal konuları anlamada kullanılabilir. Çünkü çocuk rol yaparken, çevreyi ve insanları anlamlandırma konusunda deneyim kazanır. Özellikle kendisini onların yerine koyma durumu söz konusu olduğundan anlama, kavrama düzeyi yükselir.

B. Rol Değiştirme: Etkinlik sırasında, öğrencilerin farklı rolleri denemelerini ve yaşamalarını sağlamak amacıyla rolleri değiştirilerek; onların öğrenme ve anlama becerileri

zenginleştirilebilir. Aynı uygulamada tüm çocukların her rolü, rol değiştirerek oynamalarına olanak olmayabilir. Bu durumda bir sonraki tekrarda, çocukların farklı rolleri almaları sağlanmalıdır (Önder, 1999: 139). Örneğin; bir önceki uygulamada *ağaç* rolündeki çocukla, *ormancı* rolündeki çocuk rollerini değiştirirler ve etkinlik, öğrencilerin farklı rolleri oynamalarını sağlamak amacıyla, tekrarlanır.

C. Pandomim: Duygu, düşünce ve bazı eylemlerin konuşmaksızın el, kol, yüz ve beden hareketleri ile ifade edilmesidir. İlköğretim birinci ve ikinci kademedeki kullanılan sözsüz oyunda çeşitli konular, durumlar dramatize edilebilir. Burada esas olan söyleme değil eylemle göstermedir. Başlangıçta bir cümle dramatize edilirken sınıflar ilerledikçe bir konu bütünüyle ele alınabilir. Öğretmenin uygun sorularla öğrencileri konunun içerisine çekmesi, konuyla öğrencilerin hayatları, gözlemleri arasında bir ilişki kurması her türde dramatizede olduğu gibi konu dramatizesinde de temel ilkedir. Öğrenciler kendi kişiliklerine, hayal güçlerine göre konuyu yorumlar ve eylemleştirirler (Bilen, 1999: 98).

D. Doğaçlama: Doğaçlama, yazılı bir konuya dayanmadan içe doğduğu gibi oynama ve konuşma anlamına gelir (Dirim, 1998: 62). Bir pazaryerindeki canlı sahneler, aniden karşılaştığımız bir dostumuzla olan diyalogumuz, selamlaşmamız, çocukların büyükleri ile olan iletişimleri hep doğaçlama örnekleridir. Doğaçlama en önemli çalışma tekniklerinden biridir. Doğaçlama ile serbest dramatizasyon etkinlikleri kastedilmektedir. Çocuklar, sözel ya da sözel olmayan, basit, kendiliğinden ifade tarzları ile bir durumu ya da olayın akışını, gelişimini canlandırırılar (Önder, 1999: 140).

E. Zihinde Canlandırma: Bazı etkinliklerde, katılan çocuklardan gözlerini kapatarak, öğretmenin verdiği yönergeler doğrultusunda belirli görüntüleri zihinlerinde canlandırmaları istenir. Rahatlama çalışmaları sırasında başvuru olan bu teknikte, çocukları konsantre olmaları sağlanır. Bazen de az önce yapılan bir etkinliğin aşamalarını, gözleri kapalı zihinlerinde canlandırmaları istenir. Böylece çocukların yaşadıkları olayları anlamaları ve belleklerine daha iyi kaydetmeleri sağlanmaya çalışılır. Zihinde canlandırma becerisini kazandırmak için çocuklara, somut nesnelere bir süre baktıktan sonra gözlerini kapatmaları ve o nesneyi zihinlerinde yaratmaları söylenebilir (Önder, 1999: 141).

F. Metne Bağlı Olmayan (Bağımsız) Dramatizasyon: Bu teknik, sözsüz oyunların ve taklitlerin gelişmiş bir şeklidir. Bir hikâyeyi, bir kıssayı, bir şiiri veya birbirine bağlı olaylar dizisine bir grup öğrencinin konuya sıkı sıkıya bağlı kalmadan kendi hayal güçlerine göre canlandırmaları, bu türün temel özelliğidir. Bu teknikte konuşmalar ezberlenmez, hareketler belli kalıba sokulmaz ve gruplar değiştikçe hareket ve konuşmalar da değişir. Bağımsız dramatizasyon ortamını ya öğretmen ya da öğrenciler bir metni okurken bu gereği duyarlar. Bu tür rol yapmalar çocukların hayal güçlerini zenginleştirir. Ayrıca bir grup içinde serbestçe hareket etme ve konuşma becerilerini artırır. Ancak bunların gerçekleşmesi, öğretmenin tutumuna ve tekniği uygulama biçimine bağlıdır (Bilen, 1999: 98). Belli bir metne bağlı olmadan yapılan dramatizasyonda öğrencinin okuduğu, algıladığı hemen her şeyin hareketle, sesle canlandırılması ve yorumlanmasıdır (Adıgüzel, 1993: 113).

G. Metne Bağlı (Bağımlı) Dramatizasyon: Bağımlı dramatizasyon, bağımsız dramatizasyonun tersine önceden ayarlanmış bir yazılı metne dayalı olarak canlandırılan dramatizasyon tekniğidir. Bu teknikte, konunun planına, karakterlerine, düğüm ve çözüme göre dramatizasyon yönetilir. Bu türde hazırlık oldukça uzun sürebilir. Oyun metni ile yapılan bu dramatizasyon türünün özelliği, oyuncunun konuşma ve imgelem gücünün değil seçilen metnin planlanmasıdır. Konuşmaların ezberlenmesi ve hareketlerin belli kalıplara dökülmesi bu tür için bir gerekliliktir (Adıgüzel, 1993: 113).

H. Kukla ve Bebek Oynatma: Yapılış ve oynatılış biçimlerine göre pek çok kukla çeşidi vardır. Evde ve okulda bulunan birçok artık malzeme kukla yapımında kullanılabilir. En çok kullanılan kukla çeşitleri şunlardır:

- El kuklaları
- Parmak kuklaları
- Çomak kuklalar
- İpli kuklalar
- Gölge kuklaları

Öğretmenin anlattığı hikâye kuklalarla canlandırılmaya karar verildiğinde karakterlerine göre kuklalar seçilir. Kukla oynatan kişinin görünüp görünmemesi pek önemli değildir. Önemli olan oyun sırasında kukla ile bütünleşmektir. Onun karakterine uygun düşünme, hareket etme, ses ve konuşma becerisi göstermektir. Karakterlerin özellikleri sinirli, kızgın, neşeli, mutlu, şaşkın oluşları oyunda yansıtılmalıdır (Dirim, 1998: 69). Kukla oynatma dışında bebek oynatarak, maske takarak gerçekleştirilen dramatizasyon tekniklerine de yer verilebilir.

V. Dramatizasyon Yöntemine Göre Hazırlanmış Ders Planı Örneği²

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 6

Ünite Adı: Ülkemiz ve Dünya

Öğrenme Alanı: Küresel Bağlantılar

Konu: Daha Güzel Bir Dünya İçin El Ele

Süre: 40+40 dakika

Kazanım: Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.

Doğrudan Verilecek Beceri: Araştırma

Doğrudan Verilecek Değer: Yardımseverlik

Öğretme-Öğrenme Süreci

Giriş Etkinlikleri

1. Öğretmen, *A ve B olarak ikili eşler olun. Sınıfı Bolu-Abant Gölü çevresindeki orman alanları olarak düşleyin Türkiye'nin en iyi ormanlarından birindediniz.*

2) Bu planın hazırlanmasında Tülay Üstündağ'ın (2004) Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü kitabından yararlanılmıştır.

Çevremizde kayın, göknar ve sarıçam ağaçları var. A'lar gözlerini kapatsın, B'ler onları orman içinde bir yürüyüşe çıkarsın. Gördüklerini, duyduklarını, kokladıklarını ve dokunduklarını gözleri kapalı olan arkadaşına anlatsın. Bir süre sonra A'lar gözlerini açsın, B'ler kapatsın ve kaldıkları yerden orman yürüyüşünü sürdürsün der.

2. Yürüyüş sonrasında eşlerin neler yaşadıklarını, neler hissettiklerini sorma ve birbirinden farklı görüşleri beraberce dinleme.
3. Öğrencilere *Tekrar A ve B olarak ikili eşler olun. Bolu-Abant Gölü çevresindeki ormanlık alana ziyaretinizin üzerinden tam 5 yıl geçti. Tekrar buranın havasını teneffüs etmek istiyorsunuz. Ormana geldiğinizde ağaçların yok olduğunu, daha önceden gördüğünüz, duyduğunuz, kokladığınız ve dokunduğunuz güzel şeylerin olmadığını hayal edin ve gözleri kapalı olan arkadaşına B'ler anlatsın. A'lar gözlerini açsın, B'ler gözlerini kapatsın ve kaldıkları yerden bu yürüyüşü sürdürsün der.*
4. Yürüyüş sırasında eşlerin neler yaşadıklarını neler hissettiklerini sorma ve birbirinden farklı görüşleri beraberce dinleme.
5. Öğrencileri eşit sayıda iki gruba bölme. Grupların karşı karşıya durarak, kendi içlerinde birer sıra oluşturacak biçimde dizilmesini isteme. Sınıfın tabanına tebeşirle bir kişinin ancak geçebileceği genişlikte bir köprü çizme. *Grupların birer üyesi aynı anda karşı yönlere köprüün üzerine yürüyecek. Üyeler karşılaştıklarında birbirlerine yardım ederek köprüden geçip yürüyüşlerine devam edecekler. Amacımız köprüden düşmeden yürüyüşünüzü tamamlamak olmalı. Grubunuzun tümü köprüden karşıya geçtiğinde bu çalışmayı bitireceğiz der.*
6. Öğretmen şu soruları değişik öğrencilere sorar: *Köprüden geçerken birbirimize nasıl yardım ettik? Yardım etmeseydik ne olurdu? Ülkeler başlarına gelen büyük doğal afet veya çevre sorunlarının altından tek başına kalkabilir mi? Niçin? İnsanlar diğer canlı türlerinin yaşamalarına yardım ediyorlar mı? Canlı türlerinin yaşamalarına yardım edilmediğinde neler olabilir? Öğrencilerin görüşlerini dinleme.*

Geliştirme Etkinlikleri

1. Öğrencileri 4 gruba ayırma. Grupları, *ormanların yok olmaması için alınacak tedbirler, suların azalmaması için alınacak tedbirler, çevre kirliliğini önlemek, depremde yardım bekleyenlere el uzatmak* olarak adlandırma. Her gruptan *Daha Güzel Bir Dünya İçin El Ele* konusu çerçevesinde düşünerek bunu canlandırabilecek bir kurgu oluşturmasını isteme.
2. Grupların kendi aralarında konuşma ve planlama yapmalarına fırsat verme. Gruplar arasında dolaşarak gerekiyorsa ipuçları verme.
3. Grupların oluşturdukları kurguları diğer gruplara sergilemesini söyleme. Her grubun canlandırması bitince, canlandırmalar çerçevesinde *daha güzel bir dünya için neler yapılmalıdır* sorusunu öğrencilere yönelterek verilen cevapları tahtaya yazma.
4. *Sizlere değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış olan haber başlıklarını getirdim. Bunları tahtaya astıyorum der:*

Su Yetecek mi? Dünyanın Su Rezervleri Hızla Tüküyor!

Karadeniz'de Sona Doğru

Nehirlerimiz Zehir Akıyor

Geliyorum Diyen Felaket: Erozyon

Bu Acıyı Biliyoruz. Pakistan İlk Yardımı Kızılay'dan İstedi.

Doğal Felaketler, Aradaki Buzları Eritmeye Başladı.

Türk Ekibinin Mucizesi

5. Sizlerden istediğim, sınıfımızı bir toplantı salonu olarak düşünmeniz. Birazdan ben toplantıyı yönetmek üzere karşınıza geleceğim ve sırayla sizlere söz vereceğim. Sizler bu toplantı salonundaki değişik meslek grupları ve yaşlarındaki kişilersiniz. Eğer isterseniz aranızda avukatlar, yazarlar, gazeteciler, eğitimciler, sanatçılar vs birçok ünlü kişiler de olabilir. Sizden istediğim bu başlıklarla ilgili olarak; neler düşündüğünüzü, aklınıza gelen ya da canlandırmayı düşündüğünüz kişilerin kimliklerine bürünerek ve kendinizi tanıtarak söylemeniz. Şimdi gözlerinizi kapatıp birkaç dakika düşünün. Gözleriniz açıldığında ben toplantının başlangıç konuşmasını yapacağım deme.
6. Açış konuşması yapıp toplantıyı açma, isteyenlere söz hakkı verme, başlıkların tümü hakkında görüşler bildirildikten sonra toplantıya katılanlara teşekkür edip çalışmayı bitirme.
7. Öğrencilere bu çalışma sonunda neler hissettiklerini ve neler düşündüklerini sorma.

Sonuç Etkinlikleri

1. Bu derste neler yaşadıklarını, neler hissettiklerini öğrencilere sorma ve onların görüşlerini dinleme. Görüşlerini dinlediği öğrencilere teşekkür etme.
2. Tartışma sonucunda öğrencilere *dünya, mutluluk, depresyon, felaket, çiçek, sevgi, dost, yardımlaşma, gözyaşı* kelimelerini kullanarak bir şiir yazmalarını ve bunu okumalarını isteme. Her öğrenci şiiri okuduktan sonra onu alkışlama.
3. *Daha Güzel Bir Dünya İçin El Ele* konusunu özetleyen bir slogan bularak sınıftaki panoya asmalarını isteme.

VI. Sonuç

İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde konuların somutlaştırılması için çeşitli yöntemlerin kullanılması gerekir. Dramatizasyon, bu derste çok etkin bir şekilde kullanılabilir. Öğretmenin bir ders saatinde tek bir yöntemi kullanması uygun değildir. Önemli olan birçok yöntemin bir arada kullanılmasıdır. Dramatizasyon yöntemi de diğer yöntemlerle pekiştirilmelidir. Dramatizasyon yönteminde öğretmen konuyu belirlemeli, etkinliğin nasıl oynanacağını açıklamalı, etkinliği tartışma ile sonuçlandırılmalıdır.

Dramatizasyon yöntemi aslında, oyun yoluyla çocuğun doğasında zaten bulunmaktadır. Burada önemli olan, çocuğa öğretilmek istenen şeyin önceden belirlenip planlanmasıdır.

sının yapılmasıdır. Çocuk aktif olarak konunun içine girdiğinde, kendi yöntemleri ile ayrıntıları araştırarak ve sonuca ulaşacaktır. Böylece çocuk, yaşadığı dünyayı gözleme, araştırma ve keşfetme şansına sahip olacaktır. Çocuğun, bir şeyi öğrenmesi, öğrendiği şeyi unutmuyup günlük yaşamına uyarlayabilmesi için bir nedene, yani bir gerekliliğe ihtiyaç vardır. İşte bu gereklilik eğitimde dramatizasyon yöntemi aracılığı ile yapılabilir.

Sosyal bilgiler derslerinde rol oynama, rol değiştirme, pandomim, doğaçlama, zihinde canlandırma, bağımsız dramatizasyon, bağımlı dramatizasyon gibi çeşitli drama yöntemleri etkili bir şekilde kullanılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, H. Ömer. (1993). *Oyun ve Yaratıcı Drama İlişkisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akın, Meryem. (1993). *Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylerdeki İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Sosyalleşme Düzeylerine Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arieli, Bracha. (2007). *The Integration of Creative Drama Into Science Teaching*, Kansas State University. Doctor of Philosophy. Kansas.
- Bıyık, Derya. (2001). *İlköğretim Okulları Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Dramatizasyon Yönteminin Etkililiği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilen, Mürüvvet. (1999). *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, Cavit. (1981). *Genel Öğretim Bilgisi*, Ankara: Binbaşıoğlu Yayıncılık.
- Demirel, Özcan. (1996). *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Demirel, Özcan. (2007). *Öğretme Sanatı*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Dirim, Aygören. (1998). *Yaratıcı Drama*, İstanbul: Esin Yayınları.
- Drama 1 (Öğretmen İçin)*, İstanbul: MEB Yay.
- Eğitmen, Aynur. (1995). *Arkeoloji Müzelerinin Eğitim Ortamı Olarak Etkinliğinin Artmasında Yaratıcı Dramanın Yeri ve Önemi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Ev, Halit. (2005). “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Dramatizasyon”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:XXI. İzmir.
- Hesapçioğlu, Muhsin. (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Hollingsworth, Paul M., Kenneth H. Hoover. (1991). *İlköğretimde Öğretim Yöntemleri* (çev: T. Gürkan, E.Gökçe, D.S.Güler), Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yay.
- Koç, Filiz. (1999). *Yaratıcı Dramanın Öğrenmeye Etkisi- Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Yöntem Olarak*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Küçükahmet, Leyla. (1995). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Lamb, Timothy M. (1978). *The Use of Dramatization Teach Social Studies to Hearing-Impaired Children*, St. Louis, Missouri.
- Morris, Ronald V. (2001). "Teaching Social Studies Through Drama: Student Meaning", *Journal of Social Studies Research*, Spring.
- Morris, Ronald V. (2004). "Scripted Drama Assesment İn a Middle School Social Studies Class", *Canadian Social Studies*, Volume 38, Number 2.
- Oğuzkan, Şükran, Güler Oral. (2001), *Okul Öncesi Eğitimi*, İstanbul: MEB Yay.
- Okvuran, Ayşe. (1993). *Yaratıcı Drama Eğitiminin Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Önder, Alev. (1999). *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, İstanbul : Yeni Çizgi Yay.
- Özcan, Handan. (2004). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Drama Yönteminin Kullanılması (Kazan İlçesi Örneği)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Paykoç, Fersun. (1987). "Hayat Bilgisi Öğretimi", *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- San, İnci. Hasan Güleriyüz. (2004). *Yaratıcı Eğitim ve Çoklu Zeka Uygulamaları*, Ankara: Alkim Yay.
- Sönmez, Veysel. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, A. Esra. (2001). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Tekniğinin Kalıcılığın Artırılmasında Kullanılması*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Taşkıran, Sırrı. (2005). *Drama Yöntemi İle İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişinin Öğrenme ve Öğrencilerin Benlik Kavramına Etkisi Yönünden Değerlendirilmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Üstündağ, Tülay. (1988). *Dramatizasyon Ağırlıklı Yöntemin Etkililiği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Üstündağ, Tülay. (2004). *Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü*, Ankara: Pegema Yay.
- Yalçın, Muharrem. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Yaratıcı Drama Yöntemi İle Verilmesinin Dersin Öğrenilmesine Etkisinin İncelenmesi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Yaşar, Şefik, Mehmet Gültekin. (2007). "Anlamlı Öğrenme İçin Etkili Öğretim Stratejileri", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegema Yay.
- Yurtalan, Emel. (2005). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Drama Tekniğinin Kullanılması*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.